

шўнгиш жараёнидир. Маънавий ҳар қандай инсоннинг қалбига тил орқали йўл топишнинг тимсолидир. Коммуникациянинг маънавий-ахлоқий моделини биз ўқитувчилар инглиз тилини ўрганишининг методологик асоси сифатида белгилаймиз. Шундай қилиб, маданиятлараро алоқалар маконида ўқувчиларнинг маънавий-ахлоқий компетентлиги концепти моделнинг методологик функцияларини қасб этади ва уни биз инглиз тилини ўқитишнинг мазмуний асоси сифатида қўриб чиқамиз. Инглиз тилини

ўқитишда ўқувчиларнинг маънавий-ахлоқий компетентлигини ривожлантириш тизимининг концептуал модели қўйилган мақсадни амалга ошириш, уни амалга ошириш жараёнини структура ва яхлитликда қўриб чиқиш, шунингдек, таълим жараёнининг ўзаро боғлиқ ва бир-бирига таъсир қилувчи элементларини ажратиш, шу билан бирга ўқитувчи ва ўқувчиларнинг мактабдаги фаолияти самарадорлигини баҳолаш имконини беради.

Адабиётлар

1. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2016-йил якунлари ва 2017-йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи.// Ташкент 2017-йил 1046
2. Адольф В.А., Ильина Н.Ф. Инновационная деятельность в образовании: проблемы становления. - М.: Высшее образование в России, 2010.1. – с81-87.
3. Бигаева Э.С., Кцоева Ф.А. Культурологический фактор в изучении иностранного языка / Социально-экономическое развитие региона в условиях модернизации: Умум Россия олий таълим ўқитувчилари ва талабалари иштирокидаги илмий-амалий конференция материаллари – 2015. – 486-491б.
4. Зангиева З.Н. Взаимосвязь языков и культур как основа обучения межкультурной коммуникации / Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Социальные, гуманитарные, медико-биологические науки. – 2012. – Т. 14, № 2-1. – С. 32-35.
5. Тер-Минасова С.Г. Война и мир языков и культур. – М.: Слово, 2008. - 194 с.

РЕЗЮМЕ

Мақолада маънавий-ахлоқий тарбия тушунчаси ва унинг аҳамияти, ўқувчиларга Инглиз тилини ўқитиш билан бирга маънавий ва маданий тарбия бериш, ўқувчиларнинг маънавий-ахлоқий маданиятини шакллантиришда инновацион усулларнинг ўрни ва аҳамияти баён қилинган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются понятие духовно-этического воспитания и его значение, а также роль инновационных технологий, формирование и его значение духовно-этической культуры учеников в преподавании английского языка.

SUMMARY

This article deals with the concept of ethical-spiritual education and its importance. The role of innovative technologies, formation of the ethical-spiritual culture of the pupils in teaching English.

ЁШ СПОРТЧИЛАРДА МОТИВАЦИЯНИНГ ЮЗАГА ЧИҚИШИДА

КАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ

О.Бахромов – катта ўқитувчи

Жиззах давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: спортчи, мотивация, кадриятлар, футболчи, инструментал кадриятлар.

Ключевые слова: спортсмен, мотивация, ценности, футболист, инструментальные ценности.

Key words: sport man, motivation, values footballer, instrumental values.

Спорт фаолияти мотивацияси жуда кенг тушунча бўлиб, у ўз ичига қуйидагиларни камраб олади: спортчини аниқ бир мақсадга, ҳаракатга, фаолликка нима етаклайди, спортчининг ҳаракатини унинг интилиши билан боғлиқлигига нима туртки беради. Спортчининг ҳаракати ўз-ўзидан юзага келиши мумкин эмас. Унинг ҳар қандай фаолияти ташқи сабаблар (улар унинг онгида акс этади) ёки ички турткилар билан боғлиқ бўлади. Спорт фаолиятининг баъзи мотивлари бир-бири боғлиқ, шартлашилган бўлади, бир-бирини инкор қилиши ҳам мумкин. Буни барчасини мотивациянинг якуний поғонаси тасдиқлайди, буни биз асосан спортчи ҳаракатининг энг муҳим сабаби, охириги босқичи сифатида белгилаймиз [2].

Тадқиқотимиз жараёнида биз ёш футболчиларда мотивацияни юзага чиқишида кадриятларнинг аҳамиятини ҳам ўрганишга ҳаракат қилдик. Бунда биз М.Рокичнинг “Қадриятларни билишни аниқлаш” методикасидан фойдаландик.

М.Рокичнинг мазкур методикасида инструментал кадриятлар мотивациясини юзага чиқишида маълум даражада восита сифатида қаралганини инобатга олган ҳолда тадқиқот натижаларини таҳлил қилишни лозим топдик.

Инструментал, яъни ҳаракат ёки шахс хислати муҳимлиги кадриятлари тадқиқот натижалари Жиззах, Қарши ва Самарканд футбол академияси ўқувчиларининг кўрсаткичлари орасида ҳам катта тафовут кузатилмади. Ўтказилган тадқиқот натижалари қуйидаги 1-жадвалда келтирилган.

1-жадвал. Қадриятларни билишни аниқлаш бўйича тадқиқот натижалари (Инструментал кадриятлар)

№	Қадриятлар	Жиззах (%) n-22	Қарши (%) n-23	Самарканд (%) n-29
I Мулоқот кадрияти				
1.1	Қувноқлик	20,8	20,4	20,6
1.2	Ўз фикрини ҳимоя қилиш	21,2	21,0	21,4
1.3	Фикрлашни кенглиги	24,7	23,8	23,6
1.4	Мулоҳазақорлик	33,3	34,8	34,4
II Фаолият кадрияти				
2.1	Ижрочилик	19,0	20,0	20,7
2.2	Масъулият	23,8	24,0	23,6
2.3	Юқори талабалар	19,2	19,0	19,0
2.4	Маълумотлилиқ	14,2	13,0	13,7
2.5	Ишдаги самарадорлик	23,8	24,0	23,0
III Этик кадрият				
3.1	Тарбияланганлик	33,3	34,2	33,3
3.2	Тадбирқорлик	19,5	19,7	19,2
3.3	Ўзини назорат қилиш	23,4	24,6	23,2
3.4	Сабр-тоқатлилиқ	23,8	21,5	24,3
IV Индивидуал кадрият				
4.1	Мустақиллик	19,2	20,2	20,3
4.2	Ўзидаги ва бошқалардаги камчиликларга	19,2	18,2	18,2

	мурасасизлик			
4.3	Халоллик	18,2	18,4	19,0
4.4	Сезгирлик (ғамхўрлик)	19,2	18,6	18,7
4.5	Қатъий ирода	24,2	24,6	23,8

Мулоқот кадрияти гуруҳига киритилган, ўз фикрини химоя қилиш, фикрлашни кенглиги ва мулоҳазакорлик каби кадриятлар таҳлил қилинганда Жиззах, Қарши ва Самарқанд футбол академиясининг ўқувчилари “Фикрлашнинг кенглиги” ва “Мулоҳазакорлик” кадриятларига кўпроқ аҳамият қаратганлар (1-жадвал).

Бу ҳолат ўқувчиларда мулоқот, ўзаро муносабат жараёнида ўз олдига қўйган мақсадларига эришишларида мазкур кадриятларни асосий восита деб ҳисоблашларини билдиради. Шу билан бирга, қувноқлик ва ўз фикрини химоя қилиш кадриятини ҳам муҳим восита деб ҳисоблайдилар.

Фаолият кадрияти тадқиқот натижалари шуни кўрсатмоқдаки, Жиззах, Қарши ва Самарқанд футбол академияси ўқувчилари “ижрочилик”, “маъсулият” ва “ишдаги самарадорлик” кадриятларини муваффақиятга эришишда самарали восита сифатида эътироф этганлар. Демак, ўқишда ҳамда машғулотлар жараёнида ўқитувчи-мураббийларнинг топшириқларига маъсулият билан ёндашиш, уларнинг фаолиятини, самарадорлигини ошириши учун муҳим эканлигини таъкидлаб ўтишимиз лозим.

Шунингдек, юқори талаб ва маълумотлилик кадриятлари ҳам ўқувчиларнинг муваффақиятга эришишларида муҳим ўрин тутишини ҳам инкор этмаслик керак. Буни тадқиқотимиз натижалари ҳам тасдиқлаб турибди.

Тадқиқотимиз жараёнида этик кадриятлар гуруҳига киритилган тарбияланганлик, тадбиркорлик, ўзини назорат қилиш ҳамда сабр-тоқатлилик кадриятлари бўйича олинган натижалар Жиззах, Қарши ва Самарқанд футбол академияси ўқувчилари кўрсаткичлари орасида катта тафовут аниқланмади. Олинган тадқиқот натижалари таҳлил қилинганда, учала футбол академияси ўқувчилари этик кадриятлардан тарбияланганлик, ўзини назорат қилиш ва сабр-тоқатлилик кадриятларига кўпроқ урғу берганлар (1-жадвал). Уларнинг фикрича, спортда муваффақиятга эришиш ва ўз олдларига қўйган мақсадга етишишида мазкур кадриятлар (тарбияланганлик, ўзини назорат қилиш, сабр-тоқатлилик) мотивация сифатида ёрдам беради, чунки шахсдаги бу хислатларининг шаклланганлиги, нафақат спортда ютуққа эришишда, балки ижтимоий фаолиятда ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Бизнинг назаримизда ҳам этик маданиятнинг юқори даражада шаклланиши шахсларнинг нафақат спорт фаолияти жараёнида муваффақиятга эришишларида, шу билан бирга ижтимоий ҳаётда ҳам ўз ўрниларини топишларида ижобий восита сифатида юзага чиқади. Буни тадқиқотимиз натижалари ҳам кўрсатиб турибди.

Адабиётлар

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. - ЛГУ: 1969.
2. Гошек В., Ванек М., Свобода Б. Успех как мотивационный фактор спортивной деятельности. // В кн. П.А.Рудика и др. “Психо-логия и современный спорт”. - М.: «ФИС», 1973.
3. Джидарьян И.А. О месте потребностей, эмоций и чувств в мотивации личности. -М.: «Наука», 1974.
4. Ковалев А.Т. Психология личности. -М.: 1965.
5. Леонтьев А.Н. Потребность, мотивы, эмоции. -М.: МГУ, 1971.
6. Палайма Ю.Ю. Опыт исследования относительной силы мотива и формирование соревновательной установки спортсменов. // В кн. П.А.Рудика и др. “Психология и современный спорт”. -М.: ФИС, 1973.
7. Пилюян Р.А. Мотивация спортивной деятельности. -М.: ФИС, 1984.
8. Файзуллаев А.А. Мотивационная саморегуляция личности. -Т.: «Фан», 1987.

Мазкур мақолада ёш спортчиларда мотивациянинг юзага чиқишида кадриятларнинг ўрни алоҳида белгиланган. Унда ушбу мавзу бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижалари баён этилган.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются результаты исследования о роли ценностей в формировании мотивации у юных спортсменов.

SUMMARY

This article discusses the results of a study on the role of values in the formation of motivation in young athletes.